

TOPLUMSAL UZLAŞMADA SANATIN İŞLEVİ

Prof.Dr. Yılmaz ÖZBEK*

Sanatın en önemli işlevi düşündürmek ve bilinçlendirmektir. Eğlendirir, oyalarken bunu yapar. Sanat ürünleri topluma, halk kitlelerine yöneldiği oranda kitlelerin bilinçlenmesine, toplumsal gerçeklerin daha iyi anlaşılmasına neden olur. Kişiyi yetiştiren, yönlendiren, değiştiren ve yetkin hale getiren işlevleriyle ve içinde taşıdığı anti-sav konumu ile de eleştirel bakış kazandırır ona sanat. Az gelişmiş toplumlarda sanatın toplumsal işlevi daha da önem kazanır; çünkü sanat bir aydınlatma, bir bilinçlendirme ve çok etkili bir eğitim aracıdır.

Sanat içinde taşıdığı aykırı düşüncelerle, karşıt konumu ile insanları, içinde buldukları durumları, sahip oldukları düşünceleri, yaşama biçimlerini, dünya görüşlerini ve ideolojik yaklaşımlarını irdeler, sorgular ve dinamik yapısıyla, değişime olan yatkınlığı ile toplumlara gelişmeye giden yolları açar.

Bir iletişim aracı da olan sanat kültürel yakınlaşmayı sağlar, bir toplumun geçmiş ve gelecek kuşakları arasında iletişim kurar. Bugün geçmişi büyük ölçüde sanat eserleriyle kavriyor, anlıyor ve bugünümüzü biçimlendirir, yannımızı hazırlarken ondan yararlanıyoruz. Farklı ülkeler ve toplumlar arasında ilişkilerin gelişmesine sanat ve sanatçılar ulusal ve uluslararası düzeyde yaptıkları sanatsal etkinliklerle kurulan köprüler ve dostlukların aracılığı ile büyük katkılarda bulunurlar. Dünyada barışın egemen olması yolunda onlardan çok şeyler beklenmektedir.

Sanat eleştirel yaklaşımından ötürü totaliter rejimlerde yöneticilere sevimsiz gelir. Halkın bilinçlenmesinden, uyanmasından rahatsız olan egemen güçler, karanlık güçler sanatı aşağılamaya, uğraşanları da bezdirmeye çalışırlar. Çünkü kitleleri düşündüren uyandıran, eleştirel bakış, zengin perspektifler kazandıran sanat, baskıcı egemen güçlerin en korkulu rüyasıdır. Bu yüzden dünyanın her yerinde ve her zaman yönetimi ele geçirmek isteyen egemen kişi ve zümrelerin ilk girişimi, entellektüel insanları ve sanat adamlarını devre dışı bırakmak olmuştur.

Böylece bu egemen güçler toplumları sömürmek, onları denetim altında tutmak için kitlelerin uyanmalarını, aydınlanmalarını engelleyerek kendi yönetimlerine karşı olarak düşündükleri her türlü gelişmenin önünü kesmeye çalışmışlardır. Baskı altında tutulan

*Atatürk Üniversitesi Rektör Yardımcısı.

sanatçı. belli kalıplar içinde tutsak edilmiş, yozlaştırılmış sanat toplumsal işlevini yapamaz hale gelmiştir.

Bilim adamlarının, sanatçıların, düşünürlerin topluma uyum sağlayamamaları çoğu kez yadırganır; onların uyumsuzlukları fıkra olur, esprilere konu olur. Zihinsel olarak belli alanlarda yoğunlaşan bir yazarın toplumsal normlara uyumda zorluk çekmesi doğaldır. Bir şairin dalgınlığı, bir bilim adamının unutkanlığı, bir ressamın dağınık bir yaşam sürmesi, bir müzisyenin kendisini yaşamsal etkinliklerden büyük ölçüde soyutlaması buna örnektir.

Onların bu özelliklerini bir zayıflık olarak göstermek, alaya almak aydınlıktan ürken, sosyal barışın egemen olduğu toplumlarda barınma olanağı bulamayan kötü niyetli karanlık güçlerin oyununa gelmek demektir. Çünkü sanatçıyı aşağılamak, aydınları küçümsemek, onları toplumsal olumsuzluklardan sorumlu tutmak bugünlerde moda haline geldi.

Sanat ruhsal arınma yaratır, insanı rahatlatır ve güzellik boyutu ile de haz verir, estetik duyarlılık, estetik zevk kazandırır. Böylece insanın daha anlamlı, daha verimli daha dengeli olması sağlanır.

Güçlü ve etkili bir eğitim aracı olan sanat ortak anlayış, ortak beğeni ve ortak davranışların ortaya çıkmasına, insan ruhunun eğitilmesine, kötüye, çirkinliğe tavır alınmasına ve böylece dünyanın daha yaşanabilir hale gelmesine, dünya barışına büyük katkıda bulunur.

Doğal ve toplumsal gerçeklerin estetik bir tarzda yansımalarıdır sanat. İşte bu estetik boyut insanı haz ve sevinç verir, yeni bakış açıları kazandırır, tek doğrulardan uzaklaştırır, ön yargıları yok eder, insanı insan gibi davranmaya götürür, beyinleri aydınlatır, yürekleri duyarlı hale getirir.

Sanat estetik boyutu ön plana çıkarmakla, insan ruhuna, gönlüne hitap eder ve günümüzde bilim ve teknolojinin mantıksal katılıklarından, iş yaşamının yarattığı gerilimlerden insanı uzaklaştırarak duygusal ve ruhsal sağlığa hizmet eder; psikosomatik rahatsızlıkların çoğalmasına bir ölçüde engel olur.

Aydınlanma ve demokrasi kültürünün yerleşmesine uygun hale gelmesine katkıda bulunan sanat aynı zamanda etkin bir eleştiri aracıdır da. Bu yüzden sanatçılar zaman zaman sevimsiz görünürler: ama unutmayalım ki eleştiri yapanı sevimsiz, toplumu sağlıklı ve güçlü kılar.

Eğitim kurumlarında sanatsal etkinliklere daha fazla yer vermek, sanatla ilgili birimlere gelişmeleri yönünde özel bir ilgi göstermek akşamdan sabaha yarınlar için yapılacak en yararlı yaklaşım olacaktır. Çünkü sanatın gelişmiş, vazgeçilemez bir gereksinim olduğu ülkelerde bilim ve teknolojinin geliştiğine tanık olmak bizi böyle bir yola girmeye zorlamaktadır.